

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги

Баткен мамлекеттик университети

**АКАДЕМИЯЛЫК
ЧЫНЧЫЛДЫК БОЮНЧА
ЖОБО**

Баткен – 2022-ж.

БатМУнун Окумуштуулар кеңешинде каралып бекитүүгө сунушталган № 3 протокол « 03 » 03 2022 ж.

1. Жалпы жоболор

Бул жобо Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн 2011-жылдын 29-ноябрындагы автордук укук объектисин жана чектеш укуктар объектисин каттоого өтүнмө түзүүнүн, берүүнүн жана карап чыгуунун эрежелери № 748 токтомуна, БатМУнун уставына, студенттердин жүрүм-турум этикасы, СМСна ылайык түзүлгөн.

БатМУда Академиялык чынчылдык илимий жана билим берүү процессиндеги негизги баалуулук болуп саналат.

Академик чынчылдык – академиялык коомчулуктун ар бир мүчөсүнүн жүрүм-турумун аныктоочу моралдык-нравалык нормалардын, принциптердин жана баалуулуктардын жыйындысы.

Академиялык чынчылдык түшүнүгү **5** баалуулукка негизделген: ак ниеттүүлүк, ишенимдүүлүк, адилеттүүлүк, сый-урмат жана жоопкерчилик. Тилекке каршы, академиялык чынчылдыктын бузулушу студенттердин билим алуусуна, чыгармачыл изденүүсүнө, өсүп-өнүгүү маданиятынын калыптанышына, ошондой эле окуу жайдагы жалпы билим берүү чөйрөсүнүн абалына терс таасирин тийгизет.

Академиялык чынчылдыкты бузуунун түрлөрү: плагиат, алдамчылык, фальсификация (жасалмалоо), өз тапшырмасын башка бирөөгө аткартуу же бирөөнүн ордуна тапшырма аткаруу ж.б.у.с.

Баткен мамлекеттик университети өзүнүн академиялык чынчылдык эрежелерин жана стандарттарын бекитип, студенттердин жана окутуучулардын өз ишинде моралдык жана этикалык ченемдерди кынтыксыз сакташына жардам берет. Академиялык чынчылдык саясатын бузуунун алдын алуучу ченемдик документтер бар, мисалы, Студенттердин жүрүм-турум кодекси. Аларда академиялык чынчылдык эрежелери бузулса, кандай чаралар колдонулары белгиленет. Албетте, андай учурларда студенттердин укуктары жана академиялык эркиндиктин принциптери (мисалы, купуялык маселеси) эске алынат.

БатМУнун студенттери дилгирик менен жигердүү окуусу шарт. Алар өздөрүнүн чыгармачылык иши менен сыймыктанып, академиялык чынчылдык эрежелерин так сактоого тийиш. Бул эрежелерди сактоо менен, студенттер өздөрүнүн өнүгүүсүнүн пайдубалын куруп, кесипкөй катары кадыр-барк күтүп, келечектеги өнөктөштөр жана жумуш берүүчүлөргө жакшы таанылат.

2. Принциптери

Академиялык чынчылдыктын принциптери төмөнкүлөр:

Абийирдүүлүк – студент жана окутуучунун милдеттерин жана баалаануучу жана бааланбоочу окуу ишмердүүлүктүктөрүн чынчыл, иреттүү аткаруусу

Автордун жана автордук укук алууну ишке ашыруу - автордук укукту таануу жана автордук укуктун объектиси болгон чыгармаларды коргоо, бааланып жаткан чыгармаларда башка бирөөнүн сөзүн, оюн туура берүү жана маалымат булактарын көрсөтүү

Ачыктык – студенттер жана ПО курам ортосунда ачыктык, өз ара ишеним, ачык маалымат жана идеялар алмашуу

Сый-урмат – студенттердин укуктарын жана эркиндиктерин урматтоо, өз оюн эркин билдирүү укугу жана идеяларына ээ;

Теңдик – университеттин жамаатынын ар бир мүчөсү академиялык чынчылдык эрежелеринин сакталышын жана аларды бузгандыгы үчүн бирдей жоопкерчиликтүү болушат

Жалпы окуу жай:

- Академиялык чынчылдыктын эрежелерин ишке ашыруунун **негизги максаты** – БатМУнун университет жамаатында академиялык абийирдүүлүк маданиятын чыңдоо, БатМУнун окутуучулары, кызматкерлери жана студенттери тарабынан академиялык абийирдүүлүк нормаларын ар кандай бузууларга нөлдүк сабырдуулукту калыптандыруу;
- Университеттин жамаатынын ар бир мүчөсү академиялык чынчылдыктын эрежелерин так сактоого, ошону менен академиялык чынчылдыктын бузулушунун алдын алууну камсыз кылууга милдеттүү;
- Университеттин жамааты ак ниетсиздиктин ар кандай көрүнүштөрүн болтурбоо жана интеллектуалдык ишмердүүлүктүн белгилүү бир продуктусун түзүүгө башка адамдардын салымын таануу менен, бардык окутуучулар жана студенттер үчүн академиялык ишмердүүлүктүн бардык түрлөрүн аткаруу милдеттүү экендигин тааныйт.
- Негизги баалуулуктардын бири болгон академиялык чынчылдык университеттин, өлкөнүн өнүгүүсү үчүн атаандаштыкка жөндөмдүү жогорку квалификациялуу, илимий потенциалы жогору болгон кадрларды даярдоо миссиясын ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн абдан маанилүү;
- Академиялык чынчылдык принциптеринен ар кандай четтөө университеттин фундаменталдык негиздерине доо кетирүүчү жосунсуз жорук болуп эсептелет, ошондуктан бардык окутуучулар, кызматкерлер жана университеттин администрациясынын мүчөлөрү студенттерге академиялык чынчылдыкка умтулууну тарбиялоого милдеттүү;
- Университеттин ар бир окутуучусу жана кызматкери күнүмдүк ишмердүүлүгүндө адептүүлүк, чынчылдык, ачыктык жана университеттин жамаатынын ар бир мүчөсүнө урмат көрсөтүү принциптерин кармануу үчүн жеке моралдык, этикалык жана кесиптик жоопкерчиликти тартат;
- Университеттин бардык окутуучулары студенттерге академиялык чынчылдык принциптери жана академиялык жүрүм-турумдун жол берилгис формалары жөнүндө алдын ала маалымат бериши керек;
- Ар бир окутуучу өз дисциплинасын окутуунун жүрүшүндө бардык студенттердин академиялык ак ниеттүүлүк саясаты менен тааныш болушун камсыз кылууга, мүмкүн болсо студенттер менен тиешелүү талкууну уюштурууга милдеттүү.

ЖОЖдун кызматкерлери (ПО курам, кошумча персоналдар, жетекчилер):

- Студенттерди университеттин академиялык чынчылдык принциптерин жөнгө салуучу ченемдик документтер менен тааныштыруу («Студенттердин жүрүм-турум эрежелери»);
- Силлабуста академиялык чынчылдык эрежелери бузулганда кандай чаралар колдонуларын белгилөө;
- Билим алууда академиялык чынчылдыктын мааниси жана зарылдыгы жөнүндө студенттер менен талкуулоо;
- Аткарган тапшырмалары кандайча бааланарын түшүнүшү үчүн баалоо критерийлерин иштеп чыгып, студенттерге таанышыруу;
- Ар кандай баалоо усулдарын (жазуу, бет ачар, тайпада долбоор менен иштөө), колдонуу жана синхрондук онлайн шартында да тапшырма берүү;
- Студенттер менен тапшырма боюнча үзгүлтүксүз байланыш түзүп туруу;
- Интернеттен же башка булактардан даяр жоопторду көчүрүп албашы үчүн татаал жана жекелештирилген тапшырмаларды иштеп чыгуу;
- Студенттердин ой жүгүртүүсүн жана пикир айтуу көндүмдөрүн өстүрүүчү тапшырмаларды иштеп чыгуу;
- Ар кандай булактарда даяр жооптору бар тапшырма бербегенди адат кылуу
- Адепсиз академиялык жүрүм-турумунан улам эмгек келишими токтотулган профессордук-окутуучулук курам жана кызматкерлер университетке кайра жумушка алынбайт.

Студенттер (Билим алуучулар):

- Студенттер университеттин коомчулугунун толук укуктуу мүчөсү жана окуу процессинин негизги катышуучулары болуп саналат, ошондуктан алар өздөрүнүн укуктарын жана милдеттерин билиши керек;
- Студенттер илимий изилдөө иштерин жүргүзүүгө коюлуучу талаптарын билиши керек. Мисалы: илимий изилдөөлөр жана басылмалар, ар кандай формада билимди контролдоо (экзамен, тест, тест, курстук иш, бүтүрүү иши ж.б.), командалык иш ж.б.;
- Студенттер жардам көрсөтүүнүн ылайыктуулугун баалоосу керек жана башка студенттерге академиялык чынчылдык жагынан жардам берүү;
- Студенттер окуу жана илимий документтерди долбоорлоого карата талаптарды, анын ичинде колдонулган булактарды милдеттүү түрдө көрсөтүүнү билүүгө зарыл;
- Студенттер окуу жана илимий иштердин бардык түрлөрүн аткарууда ушул эрежелерде же окутуучулардын жана жетекчилердин көрсөтмөлөрүндө каралган этикалык нормаларды сактоого милдеттүү;
- Академиялык ак ниеттиктин ар кандай бузулушу дароо катталууга тийиш, бул жөнүндө кийин ыйгарым укуктуу адамдарга маалымат берүү;

3. Академиялык чынчылдыкты бузуулар

Академиялык чынчылдыкты бузуулар төмөнкүлөрдү камтыйт:

Плагиат – башка бирөөнүн текстин, идеясын, чыныгы авторлугун көрсөтпөстөн (булактарга шилтеме жасабастан) өзүнүн чыгармасындай пайдалануу же чыгарманын өз алдынчалыгына шек келтирген формадагы жана көлөмдөгү шилтемелер менен алынган материалдарды пайдалануу аткарылды. Шилтемени фальсификациялоо да плагиаттын бир түрү болуп эсептелет;

Тапшырмаларды өз алдынча аткаарбоо – аткарылган тапшырманын өз алдынчалыгы жана оригиналдуулугу жоголуп кеткен, бул студент үчүн окуунун күтүлүп жаткан натыйжаларынын калыптанышын баалоого мүмкүн болбогон сырттан же адамдардын жардамын пайдалануу;

Экзамендерди тапшырууда абийирсиздик – экзамен учурунда ар кандай уруксатсыз жардамдарды колдонуу/берүү (электрондук, кагаз же башка алып жүрүүчүдөгү маалымат), студенттердин ар кандай байланыш формасын (оозеки, жазуу жүзүндө, электрондук түрдө) пайдалануу/берүү же башка формада) башка бирөөнүн ишин алдоо, экзамендин жыйынтыгын жакшыртуу үчүн жардам алуу/көрсөтүү, экзамендин суроолоруна жана тапшырмаларына уруксатсыз кирүүгө/берүү, баа алуу үчүн экзамендик комиссиянын мүчөлөрүнө экзамендик иш жөнүндө маалыматтарды берүү. Каалаган баа жана кандайдыр бир максатты көздөгөн башка аракеттер конкреттүү окуучу тарабынан калыптанган окуунун иш жүзүндөгү натыйжаларына объективдүү баа берүүгө тоскоол болот;

Жасалмалоо - башка адамдан же уюмдан алган же сатып алган башка бирөөнүн бүтүргөн эмгегин өзүнүн иши катары көрсөтүү, ошондой эле өзүнүн эмгегин башка адамга материал катары аң-сезимдүү түрдө берүү, анын негизинде окуунун натыйжаларына баа берүү аткарылат. Студенттин ордуна экзамен тапшыруу учурунда талапкердин катышуусу да жасалма болуп саналат. Бир окуу дисциплинасын өздөштүрүү процессинде аткарылган ишти башка дисциплинада баа алуу үчүн кайра колдонуу;

Маалыматтарды жасалмалоо – окуу же илимий иште кандайдыр бир маалыматты же цитаталарды колдонууда бурмалоо, бурмалоо же ойдон чыгаруу. Ойдон чыгарылган булактарды, негизсиз так эмес цитаталарды, сандык же башка маалыматтарды жасалмалоону ж.б. камтыйт;

Башка адамдардын (студенттердин же мугалимдердин) окуу ишмердигине атайылап каршы чыгуу – башка адамдардын керектүү ресурстарга же булактарга жетүүсүн болтурбоочу же алардын ийгиликтүү ишмердүүлүгүнө түздөн-түз зыян келтирүүчү аракеттер. Лабораториялык эксперименттерге жана изилдөөлөргө керексиз кийлигишүүнү, жалган маалыматтарды, окуу/жумуш кесиптештерин билип туруп адаштыруу, анын ичинде

биргелешкен долбоорлор, топтун ишине кийлигишүү, китепкана ресурстарына кирүү мүмкүнчүлүгүн чектөө, компьютердик файлдарды өзгөртүү же жок кылуу ж.б.

Пара, белектер же коркутуулар – студенттерге, окутуучуларга жана кызматкерлерге кандайдыр бир академиялык ишмердикти баалоонун натыйжаларына таасир этүүнүн бул түрлөрүнүн кайсынысын болбосун колдонууга тыюу салынат;

Туура эмес академиялык жүрүм-турумдун башка формалары – адептүүлүк, чынчылдык, абийирдүүлүк, ачыктык жана сыйлоо принциптерине карама-каршы келген жана башка адамдын окуу ишинде шылуундуктун, бурмалоонун жана укуктарын бузуунун көрүнүштөрү катары каралуучу жүрүм-турумдун башка түрлөрү.

4. Академиялыкты чынчылдыкты бузууга карата чаралар

- Бул эрежелер университеттин студенттери, профессордук-окутуучулук курамы же кызматкерлери тарабынан академиялык чынчылдыкты бузууга карата колдонулат;
- Академиялык жана академиялык эмес жүрүм-турумдун нормалары бузулган учурда БатМУнун окутуучусунун жана кызматкеринин жүрүм-турум этикасы кодексинин эрежелери жана нормалары же университеттин студентинин жүрүм-турум этикасы кодекси бир эле учурда колдонулат;
- Белгилүү бир дисциплинаны окууда студент тарабынан академиялык чынчылдык принциптерин атайылап бузуу эмес, эркисиз ката катары классификацияланышы мүмкүн болгон академиялык чынчылдыкты бузууну каттаган окутуучу студентке кайра тапшырууга мүмкүнчүлүк бере алат. Бирок, эгерде бул дисциплинанын академиялык саясатында каралган болсо, ал бул тапшырманы баалоого же канааттандырарлык эмес баа менен иштөөгө укуктуу;
- Жасалмачылыкта өз ишин башка адамга сунуштаган студент дисциплинада баа алышы үчүн аларга да канааттандырарлык эмес баа коюлат;
- Студент тарабынан академиялык чынчылдыктын бузулушуна жол берген окутуучу факультеттин этика боюнча комиссиясынын жыйналышында кароо үчүн факультеттин деканына тиешелүү протоколду берүүгө милдеттүү;
- Студенттердин экзамендерди тапшыруу учурунда академиялык чынчылдыгынын бардык бузуулары, ошондой эле жыйынтыктоочу контролду өткөрүүнүн Эрежелерин бузуулар (экзамен өтүүчү жайга уруксатсыз жардам берүүчү каражаттарды, анын ичинде уюлдук телефондорду, алар колдонулбаса да, алып келүү) ыйгарым укуктуу адамдар (окутуучулар) тарабынан катталат. Нөөмөтчү, экзамен же байкоо комиссияларынын мүчөлөрү жана жыйынтыктоочу контролду өткөрүүнүн эрежелерине ылайык дисциплина боюнча канааттандырарлык эмес жыйынтык баага алып келет;
- Экзамендерди тапшыруу учурунда академиялык чынчылдыкты кайталап бузуу студентти университеттен чыгаруу үчүн негиз болуп саналат;
- Студенттердин академиялык чынчылдыгын бузуу фактылары университеттин/факультеттин этика боюнча комиссияларынын жыйналыштарында каралууга тийиш;
- Студенттин академиялык чынчылдыктын эрежелеринин жана жыйынтыктоочу контролдун эрежелеринин талаптарын билбегендиги дисциплинардык жазаны алып салуу үчүн негиз болуп саналбайт, анткени академиялык чынчылдык принциптерин билүү жана аларды сактоо негизги жоопкерчилик болуп саналат;
- Студент тарабынан академиялык чынчылдыктын бузулушунун катталган фактылары жөнүндө маалымат анын транскриптинге киргизилет;
- Окутуучулук курам, кызматкерлер жана студенттер академиялык абийирсиздикке жана туура эмес академиялык жүрүм-турумга дуушар болгон мыйзам бузуу фактылары боюнча тиешелүү факультеттин жетекчисине жүйөлүү даттануу менен кайрылышат;
- Факультеттин деканы арызды карап чыгып, факультеттин этика комиссиясында болгон окуяны талкуулоону уюштурууга милдеттүү;

Этика боюнча комиссия тартип бузуунун оордугуна жараша студентти окуудан чыгарууга же окутуучу же кызматкер менен эмгек келишимин бузууга чейин колдонула турган тартиптик жазанын түрү боюнча негиздүү сунуштарды берүүгө укуктуу.

Университеттин профессордук-окутуучулук курамынын, кызматкерлеринин жана түзүмдүк бөлүмдөрүнүн жетекчилеринин туура эмес академиялык жүрүм-туруму жөнүндө арыздар жетекчилик кылуучу проректорлор жана жалпы университеттин этика боюнча комиссиясы тарабынан каралат.

Академиялык чынчылдык бузгандыгы үчүн териштирилип жаткан ар кандай адам тиешелүү далилдер, анын ичинде күбөлөрдү тартуу болгондо анын бузууга катыштыгы бар экендигин талашууга укуктуу;

Академиялык чынчылдыкты бузгандыгы үчүн дисциплинардык жазалар университеттин ректорунун буйругу менен берилет;

БатМУнун университеттин студенттери, окутуучулары жана кызматкерлери жамаатында академиялык чынчылдыктын бузулушунун көрүнүштөрүнө ар тараптан бөгөт коюуга милдеттүү;

БатМУнун окутуучулары жана кызматкерлери академиялык чынчылдыкты бузуунун потенциалдуу тобокелдиктеринин пайда болуу шарттарын минималдаштыруу максатында окуу процессин ишке ашыруу механизмдерин тынымсыз өркүндөтүшү керек;

Академиялык чынчылдыкты бузгандыгы үчүн университеттен чыгарылган студенттер кайрадан БатМУнун студенттер контингентине кайрадан калыбына келтирилбейт.

Түзгөндөр: БатМУнун ББСБ башчысы: Эргешали к. А.
КГПИнин сапат жана практика боюнча жетектөөчү адиси: Бекмурзаева Б.А.
